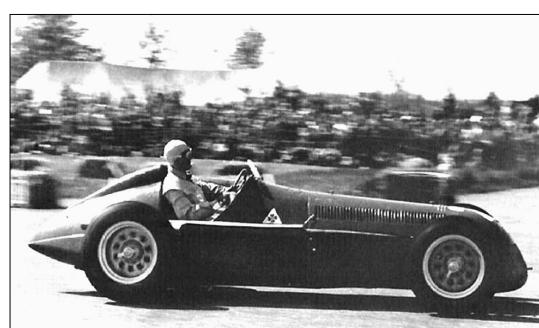

Formula 1: Möhtəşəm və cılğın

Formula 1 ən möhtəşəm motor idman növlərinən biridir, tək oturacaqlı, açıq təkərlər idman avtomobiləri üçün beynəlxalq yarışdır. Bolidlər adlanan bu avtomobilər 300 km/saatdan çox sürət yığmağa qadirdir. Dünya çempionatı hər il keçirilir və bir neçə mərhələdən - Qran Pri seriyasından ibarətdir. Yarışlar Beynəlxalq Avtomobil Federasiyası (BAF - FIA) tərəfindən təşkil edilir, kommersiya tərəfinə isə bir neçə böyük şirkəti birləşdirən Formula One Group holdingi nəzarət edir. Formula 1-də vahid standartları təmin etmək üçün BAF xüsusi texniki reglamentlər hazırlanır. Beynəlxalq yarışlarda pilotlarla yanaşı komandalar da yarışır.

Onların məqsədi təkcə təcrübəli sürücü işə götürmək deyil, həm də sıfırdan avtomobil dizayn etmək və qurmaqdır. Bu o deməkdir ki, hər komanda öz avtomobilərini yarış və onlara texniki qulluq göstərir. Formula 1 dövünün ən prestijli yarış seriyası və əksər sürücülerin karyerasının zirvəsi hesab olunur, buna görə də onu tez-tez "avtosport kralıçası", "avtomobil idmanının zirvəsi", "kral yarışı" və s. adlandırırlar.

Formula 1-in tarixi

Formula 1-in yaradılması üçün ilkin şərtlər 1920-ci illərdə Avropada irimiqyaslı yarışların - Qran Prinin keçirilməyə başlığı vaxt yaranıb. O zaman 100 km/saat sürət inanılmaz hesab olunurdu və on minlərlə tamaşaçı toplayırdı. 1930-cu illərdə müasir Formula 1-in prototipine çevrilən Avropa Çempionatı quruldu. Gələcək çempionatın reglamenti ikinci Dünya Müharibəsindən əvvəl hazırlanmışdı, lakin planları rəfde qaldı. FIA Formula 1 reglamentini 1946-ci ildə nəşr etdi və ilk yarış 1950-ci ildə Böyük Britaniyadakı Silverstounda keçirildi. Çempionluğu italyalı Alfa Romeo pilotu Cüzeppé Farina qazandı. Maraqlıdır ki, 1958-ci ildən 1969-cu ildə qədər dünya çempionatının titullarını yalnız Böyük Britaniya, Avstraliya, Yeni Zelandiya və ABŞ-dan olan ingilisdilli sürücüler qazanmışdı.

XX əsrin ortalarının yarış avtomobiləri müasirlərdən çox fərqli idi. Yeniliklər tədrisən tətbiq olunurdu. Məsələn, 1959-cu ildə Cooper komandasının mühəndisləri arxaya quraşdırılmış mühərrik quraşdırıldılar və bu, onların avtomobilinə iki dəfə ümumi sıralamada birinci yeri tutmağa imkan verdi. Tezliklə bütün Formula 1 avtomobiləri arxa-

dan mühərrikli oldu. 1958-ci ildə çempionat ikinci titul əlavə etdi: o, təkcə sürücünü deyil, həm də ən sürətli avtomobili yaranan komandanı mükafatlandırmaya başladı. Bu titul sonradan Konstrukturlar Kuboku kimi tanındı. Həmin andan etibarən əsl sürət yarışı başladı.

1960-ci illərin sonunda çempionatın qaydaları dəyişdi: mühərrik gücünü demek olar ki, iki dəfə artırmağa icazə verildi, lakin yollar və təhlükəsizlik sistemləri dəyişməz qaldı. Bu, təzadlar dövrü idi: bir tərəfdən, xüsusi yoldaşlıq hökm süründü - sürücülər və onların ailələri dost idilər, birlikdə istirahət edir və səyahət edirlər. Digər tərəfdən, sürət və texnologiyadakı sürətli irəliləyişlər təhlükəsizliyi üstələyirdi, bu da çox vaxt trasda faciələrə səbəb olurdu. Eyni zamanda avtomobilər ilk reklam stikerləri görünməye başladı. Sponsorluq pulu daha sürətli avtomobilərə imkan verdi, bu da riskləri artırdı.

Formula 1-də əsl texniki sıçrayış 1970-ci illərdə baş verdi. Ən güclü komandalardan biri olan Lotus, dönməni əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırın aviasiya texnologiyasından ilk istifadə etdi. 1980-ci illərdə qanadlar təqdim edildi, aşağı düşmə gücünü artıraraq, avtomobilərin trası daha yaxşı tutmasına kömək etdi. Bu, nəinki təhlükəsizliyi yaxşılaşdırıb (əvvəller bir çox qəzələr möhər döngələrdə tutuşun itirilməsi səbəbindən baş verirdi), həm də sürücülərə trası daha tez dövər vurmağa imkan verdi. Sonrakı texniki yeniliklər: avtomobil dizaynları təkmilləşdirildi, turbomühərriklər təqdim edildi və yeni aerodinamik elementlər əlavə edildi. Hər bir belə təkmilləşdirmə avtomobiləri daha sürətli və daha texnoloji cəhətdən inkişaf etdirdi.

1980 və 1990-ci illər haqqı olaraq Formula 1-in qızıl dövrü hesab olunur. Bu dövrdə əfsanəvi komandaların qalaktikası meydana çıxdı - Ferrari, McLaren, Williams, Lotus və Benetton çempionluğun tonunu təyin etdilər. Lakin dövrün əsl simvolları sürücüləri idi: Ayrton Senna və Alain Prost arasındakı şiddetli rəqabət avtomobil tarihində əbədi olaraq həkk olunub. Onların epik döyüşü 1993-cü ildə, Prost təqaüdə

75 illiyini qeyd edən motor idmanının tarixi

çıxana qədər davam etdi.

XX əsrin son onilliyi Formula 1 üçün dönüş nöqtəsi oldu: dünya idmanının ölümcül təhlükələrini dərk etdi. Daha əvvəl faciələr baş verse də, Ayrton Sennanın ölümü hər kəsi şoka saldı. Əfsanəvi üçqat dünya çempionu 1994-cü il mayın 1-də Imola trassindəki yarış zamanı dünyasını dəyişərək San Marino Qran Prisini avtomobilman üçün qarantılı güne çevirdi.

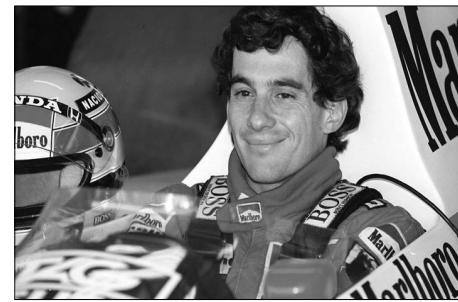
Bu gün sürücülər təkcə rulonlarla deyil, həm də xüsusi odadavamlı kostyumlar və alov gecikdiren elcəklərə qorunur. Hər bir sürücü dəbilqə taxır və avtomobilin dizaynı saniyeler ərzində kokpitdən çıxmaga imkan verir - sadəcə təhlükəsizlik kemərlərini açın və sükanı çıxarın. Bununla belə, bütün texnoloji irəliləyişlər və təhlükəsizlik tədbirlərinə baxmayaqaraq, Formula 1-ən təhlükəli idman növlərindən biri olaraq qalır. Son illərdə çempionatın reglamenti tez-tez dəyişir. Mühərrik tələbləri xüsusile sərtləşdirilib, hamısı yarış zamanı avtomobilin sürətini azaltmağa və ötməni artırmağa yönəlib. Bu yanaşma yarışı sürücülər üçün daha təhlükəsiz, tamaşaçılar üçün isə daha maraqlı edir.

Formula 1 sürücüləri: Top 5

1. Mixael Şumaxer

Yeddiqat Dünya Çempionu və 91 Qran Prinin qalibi Şumaxer bacarığı, mətanəti və komanda işi sayəsində Formula 1 əfsanəsidir.

2. Ayrton Senna

Üçqat Dünya Çempionu, aqressiv yarış terzi və sürətə olan həvəsi ilə tanınan Senna avtomobilman həvəskarları üçün simvol idi və onun 1994-cü ildə San Marino Qran Prisində faciəvi ölümü tarixdə silinməz iz buraxdırı.

Dördqat Dünya Çempionu və 51 Qran Prinin qalibi Prost öz dəqiqliyi və strateji yanaşması ilə tanınaraq dövrünün ən uğurlu sürücülərindən birinə çevrildi. Onun Formula 1 karyerası 1980-ci ildən 1993-cü ildə qədər davam edib.

Formula 1 haqqında maraqlı faktlar

Formula 1-dəki bayraqlar nə deməkdir?

Formula 1-dəki bayraqlar trekdeki sürücülərə məlumat ötürmək üçün istifadə olunur. Əsas bayraqların qısa izahatı budur:

Yaşıl - yolda təhlükə, ötmə yoxdur.
Qırmızı - sessiya dayandırıldı.
Qara - diskvalifikasiya və ya pit çağrıları.

Ağ - yavaş, qabaqda avtomobil.
Qara və ağ - idmana uyğun olmayan davranış üçün xəbərdarlıq.

Qara və sarı — texniki problem, lütfən pit.
Qara və ağ damalı — yarışın və ya sessiyanın başa çatması.

Ardı Səh. 4

3. Lewis Hamilton

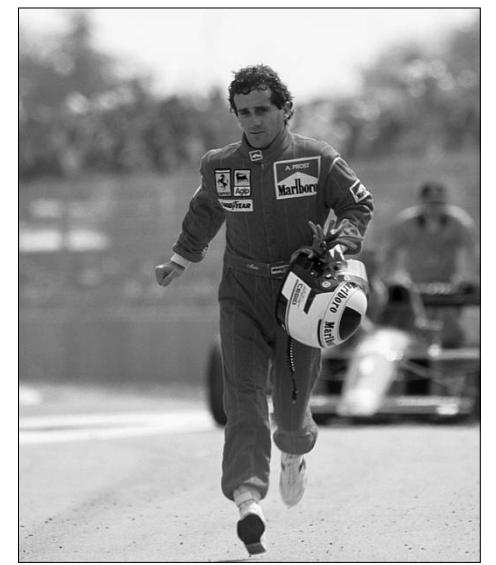
Yeddi qat dünya çempionu, rekord sayıda poul mövqelərinin və yarış qaliblərinin sahibi. 2024-cü il mövsümünün sonunda Luis Həmilton Mercedes komandasını

tək etdi və Scuderia Ferrari ilə çoxşilik müqavilə imzaladı.

4. Sebastian Fettel

Dördqat dünya çempionu və 53 Qran Prinin qalibi. Onun karyerası 2007-ci ildə başlayıb və 2010-cu ildən 2013-cü ilə qədər Red Bull komandasında hökmranlıq da daxil olmaqla çoxsaylı qəlebələr və titul-

lar qazandı. O, 2022-ci ildə təqaüdə çıxbı.

5. Alain Prost

Dördqat Dünya Çempionu və 51 Qran Prinin qalibi Prost öz dəqiqliyi və strateji yanaşması ilə tanınaraq dövrünün ən uğurlu sürücülərindən birinə çevrildi. Onun Formula 1 karyerası 1980-ci ildən 1993-cü ildə qədər davam edib.

Formula 1 haqqında maraqlı faktlar

Formula 1-dəki bayraqlar nə deməkdir?

Formula 1-dəki bayraqlar trekdeki sürücülərə məlumat ötürmək üçün istifadə olunur. Əsas bayraqların qısa izahatı budur:

Yaşıl - yolda təhlükə, ötmə yoxdur.
Qırmızı - sessiya dayandırıldı.
Qara - diskvalifikasiya və ya pit çağrıları.

Ağ - yavaş, qabaqda avtomobil.
Qara və ağ - idmana uyğun olmayan davranış üçün xəbərdarlıq.

Qara və sarı — texniki problem, lütfən pit.
Qara və ağ damalı — yarışın və ya sessiyanın başa çatması.

Formula 1: Möhtəşəm və cılğın

Əvvəli-Səh-3

Formula 1-də sprint nədir?

Formula 1-də sprint dünya çempionatının bəzi mərhələlərində keçirilən qisaldılmış yarışdır. Təxminən 100 km uzunluğundadır (əsas yarış məsafəsinin təxminən üçdə biri) və təxminən 30 dəqiqə davam edir. Ənənəvi Qran Pridən fərqli olaraq, sprint, sürücülerin təkər mövqə uğrunda deyil, həm də elave çempionluq xalları üçün mübarizə apardığı daha qısa yarışdır.

Pit-stop nədir?

Pit-stop, onlarla mexanikdən ibarət komandanın bir neçə saniyə ərzində avtomobile texniki xidmət göstərdiyi texniki dayanacaqdır. Orta hesabla, təxminən 2 saniyə çəkir: bu müddət ərzində onlar maşını qaldırır, kühne tekerləri çıxır, yenilərini

Formula 1: Maraqlı faktlar, rekordlar və sürətlər

Ən yüksək səviyyəli yarış texnologiyası, inanılmaz sürətlər və möhtəşəm tamaşa Formula 1-i populyar və maraqlı idman növüne çevirir.

Formula 1 sürəti

Sürət insanların çoxunun Formula 1 ilə əlaqələndirdiyi şeydir. Bu yaxınlarda sürətlük vəsiqəsini alanlar hətta 70 km/saatın nə qədər qorxunc olduğunu asanlıqla təsəvvür edə bilərlər. Formula 1 avtomobilinin trasda orta sürəti təxminən 200 km/saatdır. Sürücülərin 100 km/saatdan çox sürətlə döngələrə girməsi ilə yağışda Qran Pri son dərəcə təhlükəli hadise ola bilər. Trasın müəyyən hissələrində avtomobillər asanlıqla 300-360 km/saat sürətə çata bilirlər. Bu yüksəkliliklərdə kiçik təyyarələr havaya qalxır və yalnız avtomobilərin dizaynı onları yolda saxlayır. Bunun səbəbi, hər bir yarış avtomobilinin onu yere basdırın qanadları təchiz edilməsidir (təyyarənin hava axınlarını tutan qanadlarından fərqli olaraq). Ən yüksək sürətlə avtomobilin tekerləri saniyədə 50 dəfə fırlanır və bu, sürücünün hər yarışda ən azı bir dəfə teker dəyişdirməyə məcbur edir.

Astronavtlardan daha soyuqqanlı

Tez-tez deyilir ki, Formula 1-də dizaynerlərin məharəti və avtomobilin dizaynı hər şeyi həll edir, sürücü isə yarışın nəticələrinə az təsir edən sərnişindir. Təbii ki, bu doğru deyil. Döngəyə girərkən avtomobilin sürətini, öndəki avtomobili hərəkət və ya ötmə qabiliyyətini, trasda qalmasını şərtləndirən sürücünün bacarığıdır. F1 sürücüsü yüksək reaksiya müddətinə malik olmalı, diqqəti cəmləməyi bacarmalı və cəld qərarlar qəbul etməlidir - bütün bunlar böyük G-qüvvələri altında olmalıdır.

Mesələ burasındadır ki, yüksək sürətə görə orta sürücü yarış zamanı bədən çəkisinin altı, əyləc və ya döngə zamanı isə bədən çəkisinin yeddi-səkkiz mislinə bərabər bir qüvvə yaşayır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, uçuş zamanı insan öz bədən çəkisinin bir yarım mislinə, astronavtlar isə bədən çəkisinin dörd-beş mislinə bərabər bir qüvvə

yaşayır.

Formula 1 həm də ən bahalı idman növlərindən biridir. Yarış avtomobilinin orta qiyməti 15 milyon dolları ötür və Mercedes, Ferrari və Red Bull kimi ən yaxşı komandalar avtomobil təkmilləşdirmələrinə ildə təxminən 400 milyon dollar xərcləyirler. Mercedes hazırda qələbə seriyasından həzz alan ən uğurlu komandadır: onların sürücüləri ardıcıl beş il çempionluq titulunu qazanıblar.

F1 mühərrikı

azalmasına səbəb olur. Buna görə də optimal performans üçün təkerlər avtomobilin özü qədər keyfiyyətli olmalıdır.

F1 dəbilqəsi

Nəzərə alsaq ki, yarış zamanı baş verən bir çox xəsərət və qəzalar boyun və başla bağlıdır, F1-də istifadə edilən dəbilqə dönyanın ən güclülərindən biridir. Dəbilqə çox güclü olsa da, yene də çox yüngündür. İstifadədən əvvəl parçalanma və deformasiya testindən keçir.

F1 texniki reqlamentləri bildirir ki, Formula 1 avtomobilinin mühərrikini nə qədər mürəkkəb olursa olsun, beş yarışdan çox davam edə bilmez. Bu mühərriklər adı deyil və yalnız beş yarışa davam edə bilsələr

belə, ən yaxşı performans göstərmələrini təmin etmək üçün çox yüksək tolerantlıq səviyyəsinə malik olmaq üçün nəzərdə tutulub.

Tekerlər hər yarışda 0,5 kilograma qədər çəki itirir

Yalnız sürücülər hər yarışda çəki itirmirlər, tekerlər də yarış başına 0,5 kilograma qədər arıqlayırlar. Yüksək sürət, sərt əyləc və bir çox digər amillər tekerlərin çəkisinin

F1 komandası

Azarkeşlər yarış günü bir neçə nefəri yolda görsələr də, komandanın daha çoxu var – dəqiq desək, 600-ə qədər. Bu insanların əksəriyyəti səhnədə baş verən hər şeyi mümkün etmək üçün pərdə arxasında işləyir.

F1 sükanı

Formula 1 sükan çarxları təyyara sükanlarına bənzəyir. Bu sükan çarxları texnologiyanın inkişafı ilə hər il təkmilləşdirilir və 20-yə qədər düyməyə malikdir. Bu düymələrin hər biri yarışı mümkün qədər səmərəli etmək üçün fərqli funksiyaya malikdir.

F1 yanacağı

Formula 1 avtomobilləri yanacaq doldurmur və bütün yarış üçün bir çən benzinlə işləyir. F1 avtomobilləri tekerləri dəyişdirmək üçün tez-tez pit-stop edir. 100 kilometrə 75 litr yarış zamanı avtomobillerin yanacaq sərfiyatıdır. Avtomobilin yanacaq çəninin həcmi 200 litirdir, rezin parçadan və Kevlardan hazırlanır.

V.VƏLİYEV

P.S. Məqalədə xarici mənbələrə istinadlar var

quraşdırır və yenidən trasa endirirlər.

Ən sürətli Pit Stop

Konstruktörər Çempionatı Formula 1 Qran Prisi çərçivəsində bir qədər az maraqlı yarışdır. Maraqlı fakt: ən yaxşı komandalar avtomobilərin tekerlərini cəmi 2,5 saniyəyə dəyişə bilirlər. Ən sürətli pit-stop rekordu Red Bull-a məxsusdur: cəmi 1,88 saniyə.

Formula 1-də neçə qadın yarışdır?

Formula 1-in bütün tarixində cəmi beş qadın yarışdır. Və yalnız Leyla Lombardi xal toplaya bilib. Bu, 1975-ci ildə altıncı yeri tutduğu İspaniya Qran Prisində baş verib.

Sürücü avtomobildə hansı stres keçirir?

Formula 1 sürücüsü yarış zamanı həddindən artıq fiziki gərginlik yaşayır. Döngələrdə, əyləcdə və süretləndən 5-6 qədər g-qüvvələrinə məruz qalırlar. Bu o deməkdir ki, onların bədəni normadan 5-6 dəfə artıq çəki hiss edir. Avtomobilin kokpitindəki temperatur 50°C-yə çatır və bu, sürücülərin hər yarışda 3 kq-a qədər ariqlamasına səbəb olur. Onların ürək dərəcəsi tez-tez bütün yarış boyunca dəqiqədə 160-180 vuruşda qalır.